

YU ISSN 0350-185x, LXIII, (2007), p. (7-1)

УДК 811.163.41'37

811.163.41'367.623

2007.

МИЛКА ИВИЋ
(Београд)

О ИМПЛИКАТИВНОЈ / НЕИМПЛИКАТИВНОЈ
СЕМАНТИЗОВАНОСТИ ПРИДЕВСКИХ И ПРИЛОШКИХ ИЗРАЗА
ПРИ ИСКАЗИВАЊУ ИНФОРМАЦИЈЕ 'ВИШЕ ОД'

У раду се разматра информативно понашање српских придева и прилога који именују неко квалификативно својство и за које се, датим саопштењем утврђује да је више заступљено у исказаном ентитету X него у исказаном ентитету Y. Осветљавајући чињеницу да је особина Z некад имплицативна — намеће спознају тога да је она својствена не само ентитету X, већ и ентитету Y, а некад неимплицативна, ауторка показује како се, убацивањем израза *joш* у исказ, таква неимплицативност потиरे.

Кључне речи и изрази: информација 'више од', однос квалификативног придева и квалификативног прилога, имплицативна семантизованост квалификативног придева / прилога, неимплицативна семантизованост квалификативног придева / прилога, информативна недовољна прозирност неимплицативно семантизованог квалификативног придева / прилога, улога израза *joш* у обезбеђивању правилног информативног поимања исказане квалификације.

У овоме што следи разматраће се придеви и прилози квалификативне лексичке семантике. Разлог напоредног разматрања њених и придевских и прилошких морфологисаних носилаца лежи у уважавању познате чињенице да, уколико је та лексичка семантика посредни, има случајева кад се чини готово немогућим успоставити довољно чврсту границу између представница придевске и прилошке врсте речи. О том феномену је, у стручној литератури, почело да се живље проговара у првој половини шездесетих година претходног века. Наша ауторка Ирена Грицкат, на пример, на стр. 70 свога рада Грицкат 1961, поводом реченице *То је добро*, каже ово: „Често се јавља недоумица да ли овде 'добро' представља прилог или придев. Јер је логично помислити да је овако употребљена реч 'добро' атрибут уз заменицу средњег рода 'то', која представља субјекат. Мало анализе показује да је у питању прилог“. Што се иностраних лингвиста тиче, они ту појаву

имају у виду још од времена кад је Jerrold Katz, својим радом Katz 1964, осветлио разноврсно семантичко-синтаксичко понашање енглеске речи *good* — сад је придев, сад је прилог, а понекад чак и именица. А недавно је Mark Baker, у својој књизи Baker 2003 (в. одељак 4.5) нагласио да је данас многим језичким стручњацима, па и њему лично, својствено исто чврсто уверење да су придев и прилог, кад се за критериј узме искључиво обавештајни учинак, у ствари представници једне исте језичке, односно спознајне категорије. Умесност таквог виђења ствари може, на пример, да потврди поређење информативног учинка следећих двеју изјава, од којих се прва остварује с придевом *брз*: *Он је у свему брз*, а друга с прилогом *брзо*: *Он све брзо обавља*.

Изјаве којима се обелодањује компаративно вредновање квалификовања у смислу 'више од' нису у погледу свог обавештајног постигнућа једнако успешне. Успешност је ту условљена имплицативном устројеношћу значења дате компаративно оформљене лексичке јединице, тј. чињеницом да то значење собом намеће и подразумевања тога како ствари стоје са заступљеношћу именоване особине онда кад је у питању онај други поменути ентитет на који се податак 'више од' односи.

Узмимо, примера ради, изјаву *Дека је од баке погуренији*. Прецизан опис обавештења које се њоме износи гласи: 'бака је погурена, дека такође, али више од ње'. Једном речју, израз *погуренији* је имплицативног карактера — намеће подразумевање тога да је особина погурености заступљена у обема поменутих особама, али у једној изразитије него у другој.

Сасвим другачије ствар стоји с интерпретацијом значења компаративно оформљеног придева *лей*. Из изјаве, рецимо, *Он је од свог брата лейиши* ништа нисмо у стању докучити о изгледу „брата“. Није искључено да је тај само лепушкаст; а можда је баш изразито ружан?!

Разуме се да нас разматрање не само придевске него и прилошке употребе квалификативно семантизованих лексичких јединица неминовно приводи суочавању са тим истим феноменом могућег присуства / могућег одсуства одређене обавештајне импликације.

Тако, рецимо, кад нам се каже *Он се безобразније од ње мешао у туђе разговоре* нама је јасно да се у туђе разговоре безобразно мешала и „она“, додуше, — мање од „њег“а. С друге стране, будући да израз *боље* нема имплицативну семантику, примивши и обавештење *Он је боље од ње одговарао на њошављена њишања*, остајемо у недоумици око тога какви су били ти „њени“ одговори — да ли ипак донекле прихватљиви или баш онако потпуно „без везе“.

Оно преко чега се досад у стручној литератури ћутке прелазило, а што и те како завређује да буде на одговарајући начин редовно помињано, јесте могућност, доступна говорним представницима (стандардног) српског, да, кад им то затреба, ставе саговорнику / саговорницима до знања да квалификативно својство које се има у виду, мада јесте јаче изражено у једном од двају исказаних ентитета, ипак није својим присуством мимоишло ни онај други. То посебно језичко средство оличава собом израз *joш*.

У свом осврту на употребу придева *висок* и *велики* (в. рад Ivić 2006) ја сам већ имала прилику да уочим ту специфичну улогу нашег израза *joш* и да уочено опишем следећим речима: „при конфронтирању X са Y не би било могуће, исказивањем квантификаторског податка 'joш' устврдити да је заступљеност неке дате особине већа у ентитету X неголи у ентитету Y уколико изостане подразумевање њеног присуства и у том другом ентитету“ (ор. cit., стр. 69). А сад, пошто овом приликом, у исходу анализаторског поступка који је примењен у претходном излагању, коначно располажемо и спознајом тога да квалификативно својство исказано придевом / прилогом бива или (1) импликативно, или (2) неимпликативно семантизовано, суочавамо се с обавезом да проверимо шта се, убацивањем израза *joш* у исказ постиже у случају (1), а шта у случају (2).

Онај ко каже *Дека је од баке joш ђогуренији* уместо *Дека је од баке ђогуренији*, односно *Он се joш безобразније од ње мешао у ђуђе разговоре*, уместо *Он се безобразније од ње мешао у ђуђе разговоре*, постигао је, убацивањем тога *joш*, то да се обавештење изнето датом изјавом прошири податком о великој количини онога што се придевом / прилогом исказује, тј. да се сад зна да је и сама „бака“ врло погурена, а „дека“ поготову, односно да се и „она“ сама врло безобразно мешала у туђе разговоре, а „он“ поготову.

Буде ли дати придев / прилог неимпликативне лексичке семантике, убацивање израза *joш* у исказ служи информисању о чињеници да је квалификативна особина коју тај придев / тај прилог именује присутна у оба исказом поменута ентитета, с тим што је у једном од њих присутнија него у другом. Другим речима, ако нам се каже: *Он је од свог брата joш леиши* или *Он је боље од ње одговарао на ђостављена ђићања*, ми тачно разабрамо да је „његов брат“ баш леп (а „он“ поготову), односно да је и „она“ баш лепо одговарала на постављена питања (а „он“ поготову).

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Baker 2003: Mark C. Baker, *Lexical Categories: Verbs, Nouns and Adjectives*, Cambridge 2003, Cambridge University Press.
- Грицкат 1961: Ирена Грицкат, Прилози и њихов однос према придевима и придевским значењима, *Наш језик* н. с. књ. XI, св. 3–4, Београд 1961, 69–80.
- Ivić 2006: Milka Ivić, O pridevima visok i veliki. *Jezik o nama. Lingvistički ogledi, šest*, Beograd 2006 (Biblioteka XX vek 154), 63–67.
- Katz 1964: Jerrold J. Katz, Semantic Theory and the Meaning of 'good', *The Journal of Philosophy* Vol. LXI, No 23, 1964, 739–766.

Summary

Milka Ivić

**ON THE IMPLICATIONAL / NON-IMPLICATIONAL SEMANTICS
OF ADJECTIVES AND ADVERBS OCCURING IN AN UTTERANCE WHICH
CONTAINS THE INFORMATION 'MORE THAN'**

This paper considers Serbian adjectives and adverbs denoting qualificational property Z in cases when they occur in an utterance of the type 'X is more Z than Y'.

The author's analysis makes it evident that, depending on the lexical meaning of the given adjective / adverb, Z either does, or does not imply that both the X and Y entities are qualified by it. She shows moreover how, by introducing the word *još* into his utterance, the speaker succeeds to attribute the property Z to both X and Y in spite of its non-implicational meaning.